

ÎNNOBILAREA PREOTULUI ROMÂN CALVIN IOAN DIN ALĂMOR (1643)

Mihai GEORGIȚĂ*

THE ENNOBLEMENT OF THE ROMANIAN CALVINIST PREAST IOAN FROM ALĂMOR (1643)

Abstract

In this study we present and analyze the degree of ennoblement of the Romanian Calvinist preast Ioan from Alămor, which we discovered recently in certified copy. Samuil Micu was the first historian who have mentioned in his history work of the Romanians the fact that, the preasts from Alămor were ennobled because they went to Calvinism, without presenting evidence. Then, Ioan Cavaler de Pușcariu described his coat-of-arms, which is now the only source of analysis. The translation and the transcription of the degree in the annex and its introduction in the scientific circuit removed all the speculations made about the ennoblement of this preast. Therefore, it was established that the ennoblement of Ioan from Alămor and of his son Nicolae, was conditioned by the passing to Calvinism, a confession that they had to keep in the future, even their succesors too.

Keywords: Alămor, calvinism, noble, preast, Transylvannia

Despre preoții români din Alămor, care au trecut la calvinism și s-au înnobilat, urmărind astfel scopuri materiale și recunoaștere socială, vorbea în lucrarea sa de istorie a românilor Samuil Micu¹, dar fără să prezinte vreun temei documentar, ceea ce i-a determinat pe cercetătorii de azi să aibă anumite rezerve². Un preot Oprea din Alămor se afla în fruntea unei delegații a locuitorilor din Ocna Sibiului, de confesiune ortodoxă, care solicita judeului prim al orașului în 17 iunie 1609 și predicatorului calvin Gheorghe Alvițzi, membru al sfatului, să le permită locuitorilor români din Ocna Sibiului să frecventeze biserica ortodoxă din oraș zăvorâtă la acea dată, dar pe care a ridicat-o, împotriva voinței sfatului, vistierul Vasile, cămăraș de ocna aici în timpul stăpânirii lui Mihai Viteazul. În schimbul acestei permisiuni a frecventării bisericii românești, credincioșii s-au angajat, sub jurământ și penalități, să sprijine financiar, sub forma unei taxe anuale, ridicarea și întreținerea bisericii calvine³. Iată un preot din Alămor la 1609 luptând pentru drepturile

* Arhivele Naționale-Direcția Județeană Bihor, misu_arhive@yahoo.com

¹ Samuil Micu, *Istoria românilor*, vol. II, București, 1995, p. 216.

² Ana Dumitran, Gudor Botond, *Înnobilarea românilor în epoca Principatului autonom al Transilvaniei și semnificațiile sale religioase*, în „Medievalia Transilvania”, an II, 1999, p. 34.

³ Corneliu Creangă, *Contribuția lui Constantin Brâncoveanu la zidirea unei biserici în Ocna Sibiului*, în „Mitropolia Ardealului”, an XI, nr. 1-3, 1966, p. 148-150.

credincioșilor români din Ocna Sibiului. Cum a ajuns ca acești preoți din Alămor să accepte calvinismul, ne ajută până în prezent doar diploma de înnobilare. Descoperită recent de noi în arhivele mureșene, o copie autentificată după originalul diplomei, ne-a permis să înlăturăm orice dubiu și să reliefăm importanța deosebită a acestui document pentru istoria ecleziastică a românilor transilvăneni. Copia, executată la Cluj în 12 decembrie 1790, așa cum ne asigură cei doi responsabili cu autentificarea, Daniel Szigethi (cancelist) și Samuel Betsek (asistentul său), a fost redactată conform cu originalul fără a adăuga nimic în plus sau, din contra, a eluda ceva cu bună știință. Astfel, în 16 martie 1643, preotul Ioan din Alămor, care atinsese venerabila vârstă de 80 de ani, a fost înnobilat împreună cu fiul său Nicolae de către principele Gheorghe Rakoczi I⁴. Motivația înnobilării-deosebit de interesantă pentru studiul nostru-arată că acest preot al bisericii românești din Alămor recent s-a convertit și a acceptat să se unească în credința calvină („Honorabilis Ioannis Alumori alias Pastoris Ecclesiae possessionis Valachalis Almor ac certarum Ecclesiarum Valachalium ad genuinam Orthodoxae Professionis unionem recenter conversarum scioris faedumenta cesionem”). La motivul convertirii s-a adăugat și cel cultural-pastoral, căci, potrivit textului diplomei, preotul Ioan din Alămor era un om de cultură, care nu doar de copil s-a dedicat conștiincios și cu plăcere disciplinei științei literelor până la vârsta tinereții, ci și apoi, fiind tânăr, pe lângă exigențele capacităților sale și talentului său, a fost chemat spre beneficiile unei vieți sfinte și a îmbrăcat haina preoțească. Fiind consacrat preot, a împărțit pretutindeni din învățătura sa și a propovăduit cuvântul lui Dumnezeu până la vârsta octogenatului⁵. Să mai zăbovim puțin asupra acestei motivații. Observăm dintru început că, spre deosebire de alți preoți înnobilați strict pentru convertirea lor ori numai pentru meritele culturale deosebite, acest preot le-a întrunit pe ambele. Deși era un om foarte educat încă de tânăr, nu s-a învrednicit de accesul la condiția nobilă până ce nu s-a convertit, decât cel mult la statutul de libertin, în a cărui clasă ar fi putut intra în urma prestării unor servicii intelectuale. Prin urmare, în cazul său a funcționat în primul rând profesiunea de credință calvină, cu toate că ea a fost făcută la o vârstă așa de înaintată, iar convertirea sa a fost motivația principală a înnobilării. Atât preotul Ioan, cât și fiul său Nicolae, au fost ridicați din condiția de libertini în cea de nobili, beneficiind de toate drepturile, prerogativele, privilegiile și imunitățile unui nobil veritabil cu blazon, ei și urmașii lor de ambele sexe. Totul, sub condiția expresă de la finalul diplomei, ca fiecare din cei doi împreună cu succesorii lor să țină constant și permanent de credința calvină („Ita tamen si uterque una cum successoribus constanter semper Orthodoxe Religioni adhaereunt”). Starea nouă de nobil și blazonul au fost prezentate public la Adunarea generală a stărilor din Transilvania, din 3 ianuarie 1644 la Alba Iulia și consemnată validitatea lor de către protonotarul principelui. Dar nu înainte ca Alămorul să fi fost scos de sub jurisdicția noului mitropolit Simion Ștefan și trecut în cea a superintendenței calvine⁶. Descrierea blazonului a fost făcută de Ioan Cavalier de Pușcariu conform cu descrierea din diploma reconfirmată pentru fiului său Nicolae de către principele Mihai Apafi în 24 aprilie 1667 și care corespunde cu originala⁷. Este vorba de un scut oval de culoare sângerie, în câmpul căruia se vede un leu în culoare naturală cu capul întors, deasupra căruia se vede un bărbat îmbrăcat în veșminte preoțești, ținând într-o mână un manual, iar în cealaltă cheile bisericii, lângă el un tânăr cavalier, stând pe un cal strunit. Reprezentarea fiului în cavalier este un indiciu că acesta nu a urmat profesia tatălui. Se poate observa doar, din simbolistica

⁴ SJAN–Mureș, *Colecția de documente Szabó Mihai*, inv. 3954/1643

⁵ *Ibidem*. „Tum veroconsideram, quod idem Ioanes Almori amoenioribus Litterariae Scienetia Disciplinis puero non modo ad usque Juveniles annos sedule se adsirinxit et alacriter verum jugo aetatis hiae Juvenillis excusso juxta possibilitatis suae exigentiam, talentuque Sacro Sancti numinis beneficia eidem concredito tanto pietatis zelo animorum, suae indusoriae comissarum nostra esstitit et educator ut obiatentam tempus spatium in humanis agen promemierit ut jam octus genarius verbo divini Praeco dignus sit...”

⁶ Ana Dumitran, Gudor Botond, *op.cit.*, p. 35.

⁷ Ioan Cavalier de Pușcariu, *Date istorice privitoare la familiile nobile române*, Ediția a II-a, Cluj-Napoca, 2003 p. 53.

blazonului, că preotul Ioan din Alămor a fost înnobilat pentru meritele sale culturale și religioase, ceea ce a intuit istoriografia, fără să cunoască motivațiile din diplomă, așa cum desigur le vor fi cunoscut corifeii Școlii Ardelene. Prezentarea în blazon a preotului alături de fiul său cavaler, care știm acum că era și el calvin, potrivit condiționării din diploma de înnobilare, a născut unele nedumeriri în istoriografia recentă, preocupată de problematica raporturilor dintre calvinism și ortodoxie⁸. În primul rând reconfirmarea din 1667 pentru Nicolae a ridicat problema insuficienței meritelor tatălui său, preotul Ioan de Alămor, motiv pentru care descendenți-așa ca și în alte cazuri-au trebuit să probeze din nou virtuțile pe calea clasică-fapte de arme, în vederea menținerii în statut. Pe urmă, s-a crezut că ar fi vorba de un eșec al misiunii propagandistice în rândul românilor alămoreni, care a atras reintegrarea comunității sub jurisdicția mitropolitului bălgrădean, pierzând astfel titlul nobiliar condiționat de programul prozelitismului. De asemenea, s-a afirmat că ar fi vorba de o simplă reconfirmare, ceea ce este dovedit acum documentar, în spiritul remodelat al politicii calviniste mai tolerante a principelui Mihai Apaffi, în care se permitea conviețuirea sub o unică jurisdicție a comunităților tradiționaliste cu cele care au aderat la noile învățături. Analiza făcută acum conținutului diplomei nu mai lasă loc diverselor interpretări, stabilind pentru totdeauna adevăratele motivații care au stat la baza înnobilării preoților din Alămor și a urmașilor acestora.

Potrivit unor mărturii, la mijlocul secolului al XIX-lea existau peste 20 de familii nobile în Alămor și satele învecinate care purtau același blazon⁹ descris în diploma de înnobilare a preotului Ioan din Alămor. Nu știm cât de atașați au fost descendenții acestuia de învățăturile calvine și de profesiunea de credință a lui Calvin. Probabil trebuiau doar să predice în limba română și să înlăture superstițiile din cult. Mai sigur este faptul că după unirea religioasă și formarea bisericii greco-catolice la începutul secolului al XVIII-lea influența calvină s-a diminuat treptat în Alămor. Numai așa se explică de ce Constantin, feciorul popii Constantin din Alămor, copia, traducea ori prelucra un codice religios la mijlocul secolului al XVIII-lea, care avea un conținut pur ortodox cu vieții de sfinții, învățături ale sfinților părinți și texte apocrife¹⁰.

ANEXA

Nos Georgius Rakotzi dei Gratia Princeps Transilvaniae, Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore presentium significantes quibus expedit Universis ; Quod Nos cum ex nonnullorum Fidellium Dominorum consiliarorum Nostrarum Singularem Nobis, pro parte et in Persona Honorabilis Ioanis Alamori alias Pastoris Ecclesiae Possessionis Valachalis Almor ac certarum Ecclesiarum Valachalium ad geniunam Orthodoxae Professionis unionem recenter conversarum scioris faedumenta Cesionem. Tum vero gratiose consideram, quod idem Ioanes Alamori amoenioribus Litterariae Scienetia Disciplinisa puero non modo ad usque Juveniles annos sedule se adsirinxit et alacriter verum jugo aetatis hiae Juvenillis excusso juxta possibilitatis suae exigentiam, talentuque Sacro Sancti numinis beneficia eidem concredito tanto pietatis zelo animorum, suae indusoriae comissarum nostra esstitit et educator ut obiatarem tempus spatium in humanis agen promemierit ut jam octus genarius verbo divini Praeco dignus sit habitus eundem itaque Ioanem Alamori, e per eudem Nicolaum Filium ejusdem e statu et conditione nimes Libero in qua hactenus extiterunt ex Principalis Potestatis nostrae plenitudine, eximen, ac in coetum et numerum verorum et indubitatorum Regni huius nostri Transilvaniae et Partium Hungariae eidem anexorum Nobilium clementer ad numeran, agregan, cooptan ad scriben diximus, pro ut exinimus,

⁸ Ana Dumitran, Gudor Botond, *op.cit.*, p. 36.

⁹ Corneliu Creangă, *op.cit.*, p. 149, nota 11.

¹⁰ Nicolae Comșa, *Manuscrise românești din Biblioteca centrală de la Blaj*, Blaj, 1944, p. 82-84.

annumaramos, et ad scribimus, agregamusque, prsesentium per vigorem decernentes, expresse, ut a modo deinceps successiris semper temper idem Ioannes Alamori a per eum Nicolaus Filius eiusdem, ipsorumque, haeredes et posteritates utriusque sexus univers pro veri set indubitatis Nobilibus habeantus, et reputentur.

In signum autem hujus modi verae et perfaectae Nobilitatis eorundem, haec arma, seu nobilitatis insignia scutum videlicet abrutundum sanguinem seu vubei coloris, in cuius fundo leo quidam naturali hic colore efformattuscolo quasi et oculis iracunde retracctis decumbere> super quo vir quidam Manualem, extra vero manibus clavisu una auream stando tenere, ac juvenem quodam equo ferocien insidentem, amiotuque militari splendide exornatum, ac veluti discedere voten gestabunde justruere conspicitur, scuto incubit. Galia militaris aperta, quam contagit diadema regium, gemmis et unionibus apprime ornatum, ab utroque vero latere scuti tineae, sive lemnisci variorum colorum, huic inde diffluentes, utrasque oras, seu margines pulcher sine ambiunt et exornant> proua haec omnia in principio presentium literarum nostrarum docta manu, arteque pictoris clarius expressa et depicta esse cernuntur animo deliberato et ex certa scientia liberalitateque nostra annotatis Joanne Alamori parentis, ac Nicolau Alamori filio ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis gratiose dedimus et contulimus annuentes, et concedentes, ut ipsi praescripta arma, seu nobilitates insigniae more aliorum verorum et insignitorum armis utentium nobilium, alique in praeliis, hastiludiis, tormentitiis, duellis, monomachiis ac alia quibus vis exercitiis militaribus, nec non sigiliis, vexillis, vellis, cortinis, annulis, tentoriis, domibus et sepulchis: generaliter vero, quarumlibet rerum et expeditionum generibus, sub verae sincerae et perfectae nobilitatis titulo, quo ab universis et singulis cujuscunque conditionis, honoroficii dignitatis, functionis, et pre eminentiae homines existant in signitos, deci teneri, et nominari, reputarique votumus fere, et gestare omnibusque, et singuliis iis honorabis gratiis, privilegiis, indultis, libertatibus, immunitatibus et praerogativis; quibus caeteri veri, nati, et indubitati regni huius nostri Transylvaniae, et Partium Hungariae eidem annexarum nobile set militares homines quomodocunque, et ab antiquo consuetudine utuntur, fruuntur ett gaudent, perpetuis semper temporibus, uti frui et gaudere valeant, atque possint: ita tamen si uterque una cum succesoribus constanter semper Ortodoxe Religioni adhaereunt.

In cuius rei memoriam, firmitatenque perpetuam paesentis hasce literas nostras pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas memoratis Joanni Alamori ac Nicolau filio, ipsorumque heredibus et posteritatibus utriusque sexus universis dandas duximus et concedendas. Datum in arce nostra Fogorasiensis, die decima sexta mensis Martii, anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimotertio.

L.S georgius Rakoczy m.p.

Anno domini 1644. Ingeralibus comitiis Dominor Regnicolar Transylvaniae et Partium Hungariae eidem annexa ad tertium diem mensis januariae et edicto illimi Domini Domini Principis praedicti Regni Transylvaniae, in civitate alba lulia celebratis, praesentes literae armates nommibus intro scriptorum exhibitae praesentatae, et publicatae sum nenime contradicent. Magister Ladislaus Crehffey m.p. Illimi Domini domini Principis Transylvaniae Protonotarius.

Praesentem copiam veris suis originalibus genuine descriptam, cum iisdem collatam, inque omnibus punctis et causalis sine diminutione, augmente, variationeque prorsus alicquali conformem esse, propriis subscriptionibet ussuali Sigillo roborantes praesentium testimonio fide nostra mediante testamur. Sig. Claudiopoli die 12-ma Decembrii 1790.

L.S. Daniel Syigetti m.p.

Gub. Cancelista

L.S. Samuel Betsch m.p.

Magr. Accesista

Ad premissa fideliter per agenda honorifice requisita.

Copie.

Noi Gheorghe Rákoczi, din mila lui Dumnezeu, principe al Transilvaniei, domn al părților din regatul Ungariei și comite al secuilor etc., prin cuprinsul scrisorii de față dăm de știre tuturor cărora li se cuvine, că la rugămintea deosebită făcută nouă de mai mulți credincioși domni consilieri ai noștri, în ce privește persoana onorabilului Ioan din Alămor, păstor al bisericii din posesiunea valahă Alămor, în biserica valahă, care de curând s-a convertit și unit cu credința ortodoxă (calvină), dar luând totodată în considerare faptul că acest Ioan de Alămor care s-a dedicat de copil studiului literelor și nu doar până la vârsta tinereții, conștiincios și cu ardoare, ci și trecând de vârsta tinereții, potrivit cu exigențele capacităților și talentului său, fiind însuflețit și bucurându-se de lucrurile sfinte și fiindu-i cunoscută bunătatea și zelul sufletesc a fost hirotonit preot, a predicat și educat pretutindeni și mereu oameni în cuvântul lui Dumnezeu, până la vârsta octogenatului, obținând astfel dreptul și demnitatea, pentru el și fiul său Nicolae, ca să fie ridicați din statutul și condiția de libertin, în care s-a aflat până în acest moment, de aceea am hotărât, din deplinătatea puterii noastre princiare, să-i numărăm, să-i alăturăm, să-i cooptăm și să-i înregistrăm în ceata și numărul adevăraților și neîndoielnicilor nobili ai țării noastre Transilvania și a părților din Ungaria care îi sunt alăturate, după cum îi socotim, îi numărăm, îi alăturăm și îi înscriem prin puterea scrisorii de față hotărând în chip lămurit, de acum înainte și pentru vremurile care urmează același Ioan de Alămor și prin el Nicolae fiul acestuia, precum și toți moștenitorii și urmașii lor de ambele sexe să fie socotiți și recunoscuți drept nobili adevărați și neîndoielnici.

Iar ca semn al acestei adevărate și desăvârșite nobilități a lor, acordăm acest blazon sau însemn al nobilității: anume un scut oval de culoare sângerie în câmpul căruia se vede un leu în culoare naturală cu capul întors, deasupra căruia stă un bărbat îmbrăcat în haine preoțești, ținând într-o mână o carte iar în cealaltă cheile bisericii, lângă el un tânăr cavaler stând pe un cal strunit, în ținută militară splendid ornamentată. Pe scut este așezat un coif militar deschis, iar deasupra este pusă o coroană regală împodobită cu pietre prețioase și perle. De ambele părți ale scutului cad benzi sau panglici de diferite culori, care înconjură și împodobesc ambele laturi sau margini cât se poate de frumos, așa cum toate acestea se văd înfățișate și pictate mai limpede la începutul scrisorii de față prin mâna iscusită și priceperea pictorului. De asemenea, prin scrisoarea pe care o dăm, o dăruim și o hărăzim cu milostivire, cu inimă cumpănită și dintr-o anumită știință și dărnicie ale noastre, amintitului Ioan din Alămor, tatăl, și Nicolae din Alămor fiul acestuia, precum și tuturor moștenitorilor și urmașilor lor de ambele sexe, încuviințăm și îngăduim ca aceștia, după obiceiul celorlalți adevărați, născuți și deosebiți nobili care se folosesc de blazon, să poarte și să ducă sus-pomenitul blazon sau însemn al nobilității pretutindeni în lupte, jocuri cu lancea, turniruri, dueluri, lupte individuale și orice fel de alte exerciții militare, precum și pe sigilii, steaguri, draperii, cortine, covoare, inele, corturi, case, morminte, scuturi și în general pe orice fel de lucruri și lucrări, sub titlul adevărat și desăvârșită nobilitate prin care vrem să-i ținem, să-i numim și să-i socotim deosebiți de toți și de fiecare dintre oameni de orice stare, rând, condiție, demnități oficiale, funcții ar fi aceștia și spre a putea și a fi în stare să se folosească, să beneficieze și să se bucure în orice mod, pe vecie, de toate și de fiecare dintre onorurile, milostivirile, privilegiile, scutirile, libertățile, imunitățile și prerogativele de care se folosesc, beneficiază și se bucură de drept și după vechiul obicei ceilalți adevărați, născuți, neîndoielnici nobili și oșteni ai amintitei noastre țări a Transilvaniei și a părților din Ungaria care îi sunt alăturate; dar numai dacă fiecare din cei doi, împreună cu urmașii lor, se țin constant și permanent de credința calvină. Spre amintirea și tăria veșnică a acestui lucru am hotărât cu milostivire să dăruim și să hărăzim scrisoarea noastră de față, a cărei tărie a fost sporită prin atârănarea sigiliului nostru autentic. Dată în cetatea noastră a Făgărașului în ziua 16, luna martie, anul Domnului 1643. George Rákoczi m. p.

La adunarea nobililor și stărilor din principatul Transilvaniei și a părților din regatul

Ungariei, care s-a ținut în cetatea Alba Iulia în 3 ianuarie, anul Domnului 1644, fiind prezidată de principe, s-a prezentat în public literele armale ale acestei diplome și a fost confirmată de protonotarul ilustrului principe al Transilvaniei Ladislau Crehffey.

Prezenta copie este transcrisă conform cu originalul, în întregime, fără să se scadă nimic sau să se adauge în plus, fiind întărită cu sigiliul uzual al subscrișilor în Cluj, la 12 decembrie 1790

Daniel Syigetti, Cancelist Gubernial m.p.

Samuel Betsch, Magistrat m.p.